

CARTES DE MIQUEL FERRÀ A MIQUEL DURAN (1914-1929)

FRANCESC LLADÓ I ROTGER

Les cartes que presentam en aquesta comunicació són les que va escriure Miquel Ferrà a Miquel Duran entre 1914 i 1929. Aquestes dues persones són dos intel·lectuals nacionalistes que —malgrat les seves diferències de matís— lluitaven aferrissadament a favor de la llengua i de la difusió de les idees nacionalistes a Mallorca. Les cartes que recollim en aquesta edició recorren el temps de la dictadura de Primo de Rivera i els anys immediatament anteriors a aquesta, un període de temps ben interessant. Són mostres de l'ambient de la vida mallorquina del moment. Així mateix s'hi veuran reflectides algunes de les vicissituds de les vides de Duran i de Ferrà. Per exemple hi trobam el condol per la mort dels pares tant de Duran com de Ferrà a les cartes 19 i 26. També hi figura la publicació del llibre *Flor de roella*, el 1923, a la carta 23. Així mateix hi podem trobar —a la carta 33— l'intent, per part de Ferrà i els seus, de retre un homenatge a Duran. Per part de Ferrà hi veim la publicació del seu llibre *La Rosada*, carta 21. O els problemes que tengué amb la Dictadura a la 24. Aquest recull de cartes conforma doncs una panoràmica general d'aquests dos intel·lectuals així com un retrat d'alguns aspectes de la vida mallorquina de l'època.

Aquestes cartes, tal com ja apuntàrem a la comunicació de les setenes jornades, són les que segueixen a les que vàrem publicar en aquella edició i tant la bibliografia com les condicions d'edició són les mateixes, així que remetem el lector a aquell treball. També volem, un altre cop, agrair als hereus de Miquel Duran Saurina la consulta de les cartes sense les quals no hauria estat possible aquesta comunicació.¹

Hem de remarcar que entre 1914 i 1917 no hi ha cartes perquè no se n'escrigueren o perquè no es varen conservar. Aquesta absència és tal volta fruit de la desaparició, el 1914, de la revista *Ca Nostra* i de l'inici de *La Veu d'Inca*, aquesta darrera, per alguns comentaris de Ferrà, sabem que no li agradava gaire. Per altra banda, Ferrà en aquells moments tenia altres tribunes per escriure i per influir, les del *Sóller*, *La Última Hora* i després *La Almudaina* i, per tant, no tenia tanta necessitat de les publicacions de Duran i tal volta tampoc no necessitava el contacte epistolar amb ell.

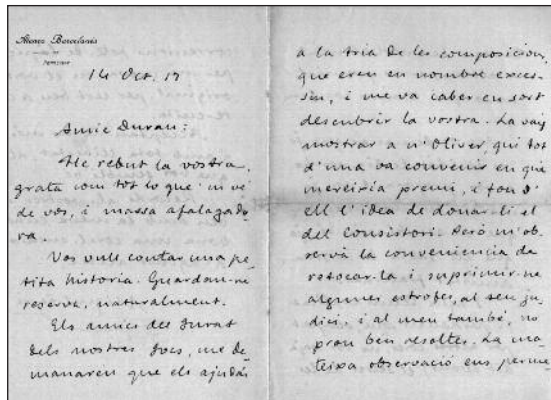
---

¹ Volem agrair també a la família Ferrà la consulta del seu arxiu així com les imatges del llibres de Bartomeu Ferrà que ens passaren i que apareixen en aquesta comunicació.

Podríem dividir aquest recull en dos grups ben determinats. Un primer, de set cartes, que va des de juliol de 1917 a abril de 1924. Aquestes parlen de temes molt diversos i estan molt repartides en el temps. El segon bloc, de vint-i-una, va d'octubre de 1924 fins a octubre de 1929 i el seu contingut és quasi monotemàtic, tracten de l'edició de les obres completes del pare de Miquel Ferrà, que havia mort el mateix 1924. En aquest darrer bloc podem veure moltes de les vicissituds de l'edició i com els dos amics dialoguen i discuteixen sobre com ha de ser aquesta.

Primer bloc de cartes

Però anem a pams. Les del primer bloc, les tractarem per separat perquè les temàtiques són molt diverses. La primera, la 19, és el condol per la mort del pare de Duran. La segona fa referència als Jocs Florals de l'entitat pancatalana Nostra Parla que es varen celebrar a Mallorca aquell any. Es veu que Ferrà creia que el poema que Duran havia presentat a aquests Jocs mereixia ser premiat, però, devora versos bons, n'hi havia d'altres que no devien ser premiables i es permet de suggerir una correcció a Duran, això sí, respectant la seva llibertat per acceptar totalment o en part la correcció. En aquesta carta podem veure el mestratge que exercia Ferrà en poetes menors

Una de les cartes de Ferrà a Duran

de l'Escola Mallorquina que eren molt irregulars a causa de la seva manca de formació literària. Aquesta mancança no era del tot negativa, perquè allò que perdien en regularitat ho guanyaven en frescor d'alguns dels versos que escrivien. El suggeriment de correcció que hem comentat es veu que era normal perquè es repeteix a la carta 22. En aquesta carta, malgrat les crítiques, envia els poemes de Duran als Jocs Florals de Barcelona. A la 21 podem veure que les crítiques de Ferrà cap a Duran no són només als seus poemes sinó a la seva forma d'editar i en la presentació tipogràfica dels seus llibres. Aquestes crítiques tenen sempre un to positiu i li diu que les fa perquè creu en la seva capacitat. Per aquest motiu li fa oferta —a la mateixa carta— d'encomanar-li la publicació d'un llibret de poesies seves que tenia planificat donar a l'edició.

El pedagog Joan Capó
Valls de Padriñas

En aquests anys Duran col·laborava amb el pedagog Joan Capó i en les cartes 22 i 23 es veu la presència de Capó i la feina que feien conjuntament (Capó també era amic de Ferrà) com l'antologia *Flors de Mallorca* que era de poemes per ésser llegits pels infants. Ferrà creia que els llibres fets per als més petits no havien de ser infantils en excés, sinó que havien de ser seriosos i tendir cap a la perfecció formal noucentista que ell practicava. Com podem veure aquí, per a ell el model és sempre Catalunya. En aquestes cartes, com a moltes altres, s'hi veu el mestratge de Ferrà no només en poesia sinó també en edició de llibres, com podem veure també a les del segon bloc.

L'any 1920 Duran va ser elegit regidor de l'Ajuntament d'Inca i Ferrà li dona l'enhonorabona a la 22. A l'Ajuntament Duran defensà el regionalisme i treballà, amb la col·laboració de Capó, en la millora educativa i cultural.² La carta 23 és de l'any 1922 i Costa i Llobera havia mort feia poc, probablement Duran havia convidat Ferrà a un homenatge en honor del poeta pollencí al qual Ferrà no pogué assistir. Els "forasters" —als quals fa esment la carta— devien ser catalans que convidava a visitar Mallorca quan hi venia de vacances.

² Vegeu Gabriel PIERAS SALOM i Miquel PIERAS VILLALONGA. *Miquel Duran Saurina*. Inca: 2000, pàg. 107-118.

La dictadura de Primo de Rivera va ser dura per a Ferrà, que veïe com li eren censurats articles al diari i alguns amics seus eren obligats a exiliar-se o eren perseguits a la pròpia terra, com Lluís Nicolau d'Olwer o Jaume Bofill i Matas. Per això a la 24 parla de "temps de prova". Ferrà també exposa sense embuts la situació de persecució de la llengua que duen a terme el rei, el directori i els militars. L'article del dia de Nadal de què parla era "Díptico de Navidad" aparegut a *El Día*. Curiosament el dedica a Gabriel Alomar i és un article escrit en clau per evitar la censura, atès que ja n'hi havia censurat un en la seva totalitat. En ell parla —amb clara referència a la dictadura— del "despreci contra les màscares sense homo" i les "encarnacions de mentida" que volen regir el món amb la seva "ràbia imbècil". També parla, en clau, de la Pàtria, de la llengua, de Joan Maragall, d'Eugeni d'Ors, i fa referència a la perversitat de la dictadura i els seus dirigents amb noms com: el Gendarme, Herodes i el Tetrarca.

També es manifesta, en distintes ocasions, que Ferrà sempre està ocupadíssim i li manca temps per a tot. La carta 25 ens mostra la satisfacció de Ferrà per la coneixença de Llorenç Mª Duran, fill de Miquel Duran Saurina. Aquí veim també que Ferrà es preocupava de difondre els llibres catalans a Mallorca. Però no es limitava a Mallorca sinó que també es cuida de cercar exemplars aquí per a una exposició de llibres catalans que es feia a Tolosa de Llenguadoc (França). En aquells moments, alguns intel·lectuals castellans escrigueren un manifest defensant la llengua i cultura catalanes i des del món català hi hagué diverses respostes a aquest manifest, una d'elles redactada per Ferrà i publicada a la revista *Ca Nostra* que, al contrari d'altres diaris catalans, pogué burlar la censura de la dictadura de Primo de Rivera. Ferrà demana exemplars a Duran per fer-ne difusió a Catalunya.

Segon bloc de cartes

El segon bloc de cartes comprèn les que fan referència principalment a l'edició de les obres de Bartomeu Ferrà Perelló, pare de Miquel Ferrà. A la 35 podem veure l'ordre definitiu d'edició d'aquestes obres i el preu de la subscripció. Al llarg de totes aquestes missives podem veure diverses coses. En primer lloc, l'esdevenir de l'edició i els canvis que s'hi anaren produint. En segon lloc veim, al viu, un exemple de com Duran treballava a la impremta en l'edició de llibres, encara que els encàrrecs fossin per correu i d'enfora. Gràcies a aquest fet, i que conservem les cartes, les podem llegir ara i obtenir tota aquesta informació. En tercer lloc, veim la direcció de Ferrà sobre Duran i com aquell vol les coses ben fetes i les dirigeix o corregeix fins al darrer detall. En quart lloc, podem veure com Ferrà també s'ocupa d'organitzar a Duran la propaganda del llibre del seu pare tant a Mallorca a les cartes 30, 37 i 44 com a Barcelona a les cartes 45 i 46, així com ho havia fet amb altres llibres en català, com per exemple les obres de Costa a la 32. Finalment veim com Duran, a vegades, es queixa dels continus canvis de pla de Ferrà. Aquestes queixes arribaran al seu punt àlgid el 1932 quan Ferrà intenta reeditar les *Comèdies*, però això està en el proper grup de cartes que exposarem a les pròximes jornades.

Però, en aquest bloc de missives, no només hi ha l'edició del llibre —explicada pedres menudes—, sinó que també hi veim altres assumptes referents als esdeveniments del moment o a les vides de Ferrà i de Duran. Així podem veure a la carta 29 com Ferrà participa a l'exposició del Llibre català de Madrid. La 30 ens mostra que Ferrà diu que no pot firmar una circular als ajuntaments per tal que comprin les obres del seu pare. Aquest fet no sabem si és degut que Ferrà era mal vist per la dictadura o que l'autor de les obres era el seu pare. En aquesta carta també podem veure el comentari que fan els dos de la revista *La Nostra Terra* i de com Ferrà el felicita per la reaparició de *Ca Nostra* i s'ofereix a ajudar-lo amb algun article. També podem veure la simpatia que sent Ferrà pel fill de Duran que acaba de conèixer. És curiosa la disposició de Ferrà i els seus a organitzar, en temps de la dictadura, un homenatge a Miquel Duran i com aquest havia de servir d'afirmació col·lectiva nacionalista. Aquest homenatge apareix a la carta 33 i també és curiós el que li diu, que no tindrà "cap caràcter polític ni protestant". A la carta 37 veim com Ferrà anima Duran a demanar subscripcions per al llibre a dues institucions importantíssimes a Mallorca com l'Ajuntament de Palma i la Diputació, on Ferrà tenia amics.

En aquests moments ja estam al final de la dictadura, que Ferrà intueix a la carta 39 quan diu que políticament està llesta i ha entrat en la descomposició final. La 40 mostra l'adhesió de Duran a una de les campanyes de Ferrà en contra dels finestrals que el Cabildo, aprofitant el poder que li conferia la dictadura, volia obrir a la Seu.

En fi, un grup de cartes ben sucoses que ens donen compte no només de la relació entre Ferrà i Duran, sinó també sobre elements de la vida quotidiana d'aquests. També hi podem veure la manera de fer feina de Duran circumscrit a la ciutat d'Inca i la de Ferrà, que viu el món més agitat de Barcelona. Però els dos amics i confreres coincideixen en el seu amor per la llengua i per la seva terra, que en aquells anys veuen perseguida per les forces espanyolistes reaccionàries emparades sota el vel de la dictadura. Ferrà i Duran lluitaran de les maneres més diverses per dur endavant el seu somni: una Mallorca lliure que pogués tenir una llengua i unes institucions normalitzades i on fer poemes i literatura o editar llibres en català —com feien ells— no fos una cosa proscriu, sinó una activitat normal en un país civilitzat i normalitzat. Unes ànsies que encara seguim mantenint contra vent i corrent els que estimam la nostra terra i volem defensar la nostra llengua i país vuitanta anys després que s'escriguessin aquestes cartes.

19. Barcelona, 4 Juliol 1917

Amic Duran:

Vos acompany de tot cor, —ja sabeu que vos estim— en el sentiment per la mort de vostre bon pare, que Deu tenga, com així l'hi demàn.

Rebeu, amb una abraçada, els bons records de vostre amic qui, en esperit, ha estat aquests dies amb vos.

Miquel Ferrà.

20. 14 Octubre 1917

Amic Duran:

He rebut la vostra, grata com tot lo que'm ve de vos, i massa afalagadora.

Vos vull contar una petita historia. Guardau-ne reserva, naturalment.

Els amics del Jurat dels nostres Jocs, me demanaren que els ajudàs a la tria de les composicions, que eren en nombre excessiu, i me va caber en sort descobrir la vostra. La vaig mostrar a n'Oliver,³ qui tot d'una va convenir en què mereixia premi, i fou d'ell l'idea de donar-li el del Consistori. Però m'observà la conveniència de retocar-la i suprimir-ne algunes estrofes, al seu judici, i al meu també, no prou bén resoltes. La mateixa observació ens permetérem fer verbalment a altres amics premiats amb qui teníem confiança.

Me va demanar que jo'm cuidàs de dir-vos-ho a vos, proposant-vos jo mateix les modificacions que'm semblassin bé, ja que ell sabia la nostra amistat fraternal.

I aquí teniu explicat (i perdonau que, ocupat per altres coses, no vos haja dit abans) el secret de les correccions fetes de làpiz per mà meva, en el vostre original, per cert ben a corre-cuita. Acceptau-ne no més, i amb tota llibertat, allò que vos sembli bé.

Records als vostres, i rebeu amb la meva enhorabona una coral encaixada d'aquest amic,
Miquel Ferrà

---

3 Fa referència a Miquel dels Sants Oliver, membre del jurat d'aquests Jocs.

21. 10 novembre 1918

Amic Duran:

Mercès a vos i a l'amic Capó, dels llibres que m'enviau. Tots dos son una obra meritoria. El vostre de S. Abdón i S. Sennen, té, apart del seu valor literari-popular, un interès històric vertader, per Inca i per Mallorca. Vos felicit.

L'Antologia,⁴ acertadíssima la idea i l'execució. No més vos faria alguna observació respecte a la presentació tipogràfica. Fugiu, si em voleu creure, d'aquests aspectes de llibre d'escola, vull dir d'aquest aire de plagueta. Perquè no fer una cosa absolutament seria, com les edicions de la Revista, sense il·lustracions* ni coloraina a les cubertes?

Fixau-vos en els tipus de lletra que esculleixen avui pels títols i per les portades n'Altés i tots els impressors de gust. Vosaltres teniu elements a la vostra impremta. No poden ésser més simples els que's requireixen.

A més, perquè aquell cartró i aquell tallat a la guillotina?

Perdonau-me l'atreuiment d'aquestes observacions, filles de l'interès que m'inspiren totes les vostres coses i de la confiança que tenc amb vos.

Estic tan convençut que, una mica orientat, podrieu vos fer coses, a la vostra impremta, de tan bon gust com les que es fan per aquí, que estava per encomanar-vos la impressió d'un llibret meu. Digau-me que em costarien poc mes o menys 300 exemplars d'un llibre de versos per l'estil de la "Cançó d'ahir", i en paper semblant, o semblant al del vostre de St. Abdón i Snt. Sennen.

Records afectuosos als vostres. Sabeu que vos estima vostre amic.

M. Ferrà.

* Aquí, jo no més conec en Joan Ponç capaç de il·lustrar un llibre per infants amb simplicitat i amb gust.

22. 11 març [de 1920]

Amic Duran:

Estan molt bé aquells versos vostres, encara que algunes petites coses s'hi podrien modificar. Com encara és temps los he enviat als Jocs de Barcelona.

Com campau?

Fins fa poc no va tornar el Sr. Ramos de Mallorca, i encara no he vist cap prova de les fotografies que dugué.

No extranyeu si vos torbau a tenir-ne noves, perquè es home mallorquiníssim de temperament. Escoltau, si mai poguessiu haver un llibre escolar titulat La lectura, enseñanza práctica del mallorquin y el castellano, vos agrairé que el me guardeu.

Hi tenc viu interès, i està agotat.

Recordau-ho a n'En Capó,⁵ a qui li vaig recomanar lo mateix. M'alegr de debó de que sigueu dins l'Ajuntament. Ja era hora de que els nostres ocupassin els llocs des d'on poden treballar.

Enhorabona!

Records a la vostra família i un abraç d'aquest amic,

M. Ferrà

4 Fa referència a *Flors de Mallorca*, antologia de poemes per ésser llegits pels infants, feta per Joan Capó.

5 Fa referència al pedagog Joan Capó Valls de Padrinas.

23. Ciutat, 24 desembre 1922

Estimat amic:

Perdonau que vos contesti tan tard. He tengut forasters i he estat uns dies comsevilla, no trobant-me encara del tot bé. Això, i el tenir el germà a casa el dia 26, em priva de venir a Inca. Cregueu que, per tractar-se d'En Costa i de vos, hauria volgut assistir-hi.

Avui faré de veure En Ramis⁶ i li trametré la vostra súplica.

M'alegra de veres el present de Nadal que em prometeu. Ja fris de veure el llibre.⁷

Molts d'anys, i bons records per tots de tots nosaltres, amb una coral encaixada d'en M. Ferrá.

24. Ciutat, 31 desembre 1923

Benvolgut amic:

Som aquí efectivament i he rebut la vostra felicitació que vos agraeisc, juntament amb tots els meus, i que em fa sentir també la necessitat de comunicar-me amb els qui, com vos, comparteixen els meus ideals en aquests temps de prova.

Es odiosa la guerra que el Rei personalment i el Directori han declarat a la nostra llengua i al nacionalisme català, i el tutoratge que la casta militar s'arroga damunt els ciutadans.

Llegíreu el meu article del dia de Nadal damunt El Dia?

Vos desig un bon any nou al costat de tots els vostres. Rebeu una coral abraçada,

M. Ferrá

Bons records de tota la meva família.

25. Palma 22 abril 1924

Amic Duran,

Fa molt de temps que vos havia d'escriure i fins vos havia començat alguna carta. Estic sempre tan atrafegat...

Vos volia dir que vaig tenir un goig de conèixer un fill tan digne de vos i de sentir-me tan aprop espiritualment d'un i d'altre.

D'acord amb vos, respecte a lo que em dèieu de Jocs Florals.

He parlat fa dies amb en Tomàs Garcès, qui és l'editor de la col·lecció "Els poetes d'ara", que vaig veure al mostrador de ca'n Tous. Quedàrem que vos n'enviaria una sèrie de mostra. Es una edició molt barroera, però útil.

Es farà aviat a Toulouse de França una important exposició de llibres catalans, i me demanen recapte de Mallorca.

Voldrieu vos enviar (en préstec o be com a donatiu per la biblioteca catalana que s'hi crea) lo que heu editat? Vos serà molt agrait. Si acàs, podeu remetre-hu a Mr. A. Bertrand - Institut Français - C. de Consell de Cent, 338 - Barcelona.

També vos estimaria que m'enviassi a mí (podeu fer-ho a l'Ateneu Barcelonés – C. de la Canuda) alguns nos sobrants, si en teniu, del Ca Nostra qui dugué el nostre manifest de resposta als castellans, perquè són dels pocs a qui la censura ha permès publicar-ho.⁸ Ja degueren veure el den Casas-Carbó, mancat de tò i amb firmes agafades per sorpresa, de molts que després s'han adherit al nostre.

Demà m'en tom a Barcelona. Bons records p'En Llorenç i per tots els vostres i una coral abraçada d'en M. Ferrá

⁶ Possiblement fa referència a Joan Ramis d'Ayreflor.

⁷ Fa referència a la publicació del llibre Flor de roella que es va publicar el 1923 i que duia pròleg de Miquel Ferrà. Devia estar a punt de sortir.

⁸ El manifest dels intel·lectuals castellans fou publicat a Ca Nostra, n. 63, segona pàgina, de dia 29 de març de 1924, amb el títol "Homenatge a la Llengua Catalana". En el n. 65, de 12 d'abril de 1924, amb el mateix títol i ocupant les pàgines 1^a i 2^a es va publicar el manifest de resposta redactat per Miquel Ferrà.

26. Son Roca, 12 octubre 1924

Mon bon amic:

Perdonau si no vos he contestat fins avui. Fins ara fa mitja hora no he tengut el retrat que vos envii i que volia fer encolar i no ho fas per anar depressa. He tengut un sens fi de lletres que respondre.

Som aquí fins dimecres probablement.

Heu pensat en el llibre que projectàrem? Quant i còm podriem fer-lo? Si tenguéssim un elzevir i temps per dedicar-hi sense perjudicar-vos, an aquesta edició en seguirien d'altres. Pensau-hi i esciviu-me. Agraïdíssim, amb tots els meus, a l'afecte que ens heu mostrat i que ja sabem, i al condol de la vostra familia.

Rebeu tots els millors records del vostre amic de cor,

M. Ferrà.

27. Palma, 4 novembre 1924. (Targeta de dol)

Estimat amic:

Mil gràcies del vostre article d'homenatge a la memòria de mon pare. No es podia desitjar més cordial i satisfactori. El vaig llegir amb viva emoció, reconeixent-hi l'amistat boníssima i sincera (vos sabeu que ben corresposta) que sempre li professàreu. Rebeu tota la meva gratitud.

Demà me'n torn altra volta a Barcelona.

28. Barcelona 11 setembre 1927

Amic Duran:

Mirau lo que vos indic al marge d'aquest índice manuscrit. Deixau-me repassar amb calma el de Poesies, abans de començar-les a compondre, a fi de no haver de modificar res durant la impressió.

Una encaixada.

M. Ferrà

29. Barcelona, 23 novembre 1927

Amic Duran: Heu fet bé d'enviar-me aquestes proves. Vos envii, per quan haurem agostat la prosa, l'índice de les poesies per l'ordre que han d'anar. Es la tria definitiva.

¿No enviareu Pastorells a les llibreries de Ciutat, ara que ve el temps? Sobre tot els den Jafet, que la portada és tan gentil, los podrieu posar als mostradors en lloc visible, fins amb unes tires de paper en color al seu costat anunciant-los, si vos sembla.

A primers de desembre tenc projecte d'anar a Madrid a parlar dels mestres mallorquins de la poesia en una conferència, amb motiu de l'exposició del llibre català.

Una abraçada. Bons records als vostres.

M.Ferrà

30. Barcelona 9 juny 28

Estimat Duran:

No tenc encara el pròleg. Pens que valdrà més no atropellar, a fi d'assegurar la correcció del llibre. Al full retirat, han passat, com veureu algunes errades. Llàstima sobretot les de la darrera estrofa! Convé que no vos esteu d'enviar-me'n prova d'aquests fulls que tornam tirar. Lo més segur és que vos corregiu amb esment una 1ª prova i després m'envieu la 2ª compaginada i amb els fulls defectuosos que us vaig remetre, per comprovar.

Començareu a compondre la portada, seguint les indicacions que us feia?

Teniu raó en lo que m'observau respecte a l'inconvenient de mudar tant de pla. Es culpa meva de no haver-ho pensat bé abans. Però així com vos proposava darrerament, la figura d'escriptor de mon Pare q. D. t. quedaria tan arrodonida! Per altra part veig que n'hi ha bastants que els interessin els records de Ciutat fa 60 anys. Potser si diguessim que hem resolt afegir-ho tenint en compte aquest desig de molts de suscriptors... Vos mateix decidíu en definitiva lo que vos sembli millor. Els tres Himnes formarien una espècie de follet litúrgic que, pel format i tamany, farà joc amb els Pastorells. (Per cert que els de Na Rebeca no han de repartir-se als suscriptors. Són massa inferiors per figurar al costat dels altres).

Em pens que prescindiria de posar darrera el llibre la llista de suscriptors, ja que és escàs el valor material de l'obra. Publicar-la a la premsa sí que crec que convendria. Donat el caràcter tan mallorquí de les Obres, casi podem enviar un ofici circular a tots els Ajuntaments. Digau-me en què vos puc ajudar a la propaganda: per mon Pare i per ajudar-vos en aquesta tasca que tant vos he d'agrair, ho faré amb molt de gust, encara que no pugui jo firmar res.

Es just lo que observau referent al títol i al contingut de La N^o Terra.

Vos felicita per la reparació de Ca-Nostra, amb aquells versos tan exquisits d'En Llorenç. Comptau amb la meva cordial simpatia i amb qualque cosa més, maldement sia poc, quan tenga lleguda. Vos abraça el vostre bon amic,

M. Ferrà

31. Barcelona 12 juny 28 (Tarja postal)

Amic benivolgut: Convé que envieu an En Joan Pons (Tarragona - Hotel Europa), si és que no ho haguéssiu ja fet, els fulls tirats darrerament. Enviau-li també la darrera composició composta, maldement, a causa de l'índice no l'hagueu poguda tirar. Supòs que prompte tindrà el pròleg enllestit.

Bon records per tots,

M. Ferrà

32. Barcelona 15 octubre 1928

Amic Duran:

Vaig parlar amb En Joan Pons fa algun temps per demanar-li el pròleg que esperam. Em va dir que el faria aviat. Si estau per ell, perquè no li posau un mot a Tarragona (Hotel Europa)? Crec que convendria. Tenim existència del llibret de Poesies d'En Costa, edició popular a dues pessetes, per l'Il·lustració Catalana, amb pròleg meu? Es una edició que s'hauria de divulgar per tot Mallorca i no crec que n'hi haja a cap llibreria. Crec que si vos volguéssiu tenir-ne l'administració a Mallorca, En F. Matheu us l'encomanaria amb condicions ben ventatjoses, i fent-ne entre tots la deguda propaganda, en col·locaríem molts. —Una abraçada.

M. Ferrà

33. Barcelona 8 novembre 1928

Benivolgut amic:

D'acord amb lo que em deis respecte a la conveniència d'enllestir prest l'edició de mon Pare, q. D. t. Efectivament, hem parlat diferents vegades de vos amb els amics de Ciutat, i tots senten el viu desig de testimoniar-vos d'una manera o de l'altra, l'afecte que mereixeu com el treballador més constant i més abnegat de la nostra causa. Es un obsequi que no podeu declinar, perquè endemés seria un acte d'afirmació col·lectiva d'ideal, sense cap caràcter polític ni protestant. Malgrat això, potser les circumstàncies dificultin per ara la seva realització. Però un dia o altre

s'ha de fer. Us ho devem i ens ho devem. Preniu això com una confidència i no digueu que en sapiguen res per mi.

El sonet que m'enviau es ressent del caràcter del seu tema, més per explicar en prosa que en vers. Però, com que per altra banda es oportú, n'he intentat una refundició que esper que em perdonareu. Feu-ne lo que vulgueu amb tota llibertat.

Bons records pels vostres i una abraçada coral del vostre amic,

M. Ferrà

34. Ciutat 31 desembre 28

Estimat Duran:

Gràcies! Pensava escriure-vos un d'aquests dies. No vos preocupeu per l'obra de mon Pare. Tot l'hivern és bon temps per dur-la a les llibreries. Passat els Reis, tornaré esser a Barcelona i m'hi podreu enviar proves. Jo fas tirar allà 500 retrats de mon Pare q. D. t., per acompanyar l'edició. A la pàg. 104, "El Peller", hi ha una falta que caldrà esmenar al final del llibre, si creïs que no val la pena de retirar mig full = Ell fugí de la Tocana. Ha de dir: de la Toscana.

Ma mare, la meva germana i jo vos desitjam a tots un any nou ple de ventures. Són aquí encara En Llorenç i la seva companyona? Saludau-los ben afectuosament.

Una abraçada del vostre amic,

M. Ferrà

El pròleg, anirà en cursiva? Seria millor.

35. Amic Benvolgut:

Aniria molt bé que el tom de mon pare se posàs en venta dins el juny, sobretot a Barcelona. Podrà esser? Per anar avançant, vos envii un projecte de cobertes, que crec que guanyarien molt amb aquest filet d'un color de cel viu, damunt aquest mateix gris o damunt els colors que havia triat. Me'n podrieu començar a enviar alguna prova.

També vos incloc tres fulls que convendrà tornar tirar, mentres En Pons, que ja tindrà tot el llibre a la vista, compon el pròleg, i així guanyam temps. Jo faré tirar a Barcelona el retrat de mon Pare q. D. t. que anirà junt a la portada. Per les cobertes dels exemplars en paper de fil, jo emplearia paper blanc o de color, però no paper de calc com el de Coses Nostres, perquè aquest no pren tan bé la tinta.

Ara hauriem de pensar com fixariem la subscripció. Jo som partidari (ho he pensat millor) de cobrar 5 ptes. més i farien les 10 que havíem pressupostat. Afegiria dos opúsculs més i la subscripció quedaria justificada en aquesta forma:

Coses nostres	3'50
Pastorells d'En Jafet	0'50
Proses i poesies	3'50
Himnes litúrgics	0'50
Ciutat fa seixanta anys	2'00

10'00 p.

D'Himnes, hi posariem només els tres més ben traduïts: Tantum ergo, Lauda Sion i Dies irae. Per donar satisfacció als subscriptors, podriem si us sembla, repartir-los aquesta fulleta amb les Proses i poesies:
Obres d'En B. F.

Repartits els volumets de Coses nostres, Pastorells d'En Jafet i Proses i Poesies, que els nostres lectors han anat rebent, ens resta imprimir un opúscul d'Himnes litúrgics i Ciutat fa 60 anys, amb què clourem, si a Deu plau, aquesta edició, el pla de la qual haguérem de modificar. Més endavant ens proposam editar algunes de les tan populars Comedies.

Vos me direu si això vos sembla bé o si teniu pensada altra cosa.
Una coral abraçada del vostre amic,
M. Ferrà

P.S. Deixem anar "El fugitiu". Clourem amb "Vesprada", darrera la qual podem compondre l'Índice. Teniu però en compte que darrera "Desenganys", hi va "Morta i Viva". No vos vaig enviar l'original?
No tireu els fulls sense enviar-me'n abans unes darreres proves compaginades.

36. Barcelona 9 febrer 1929

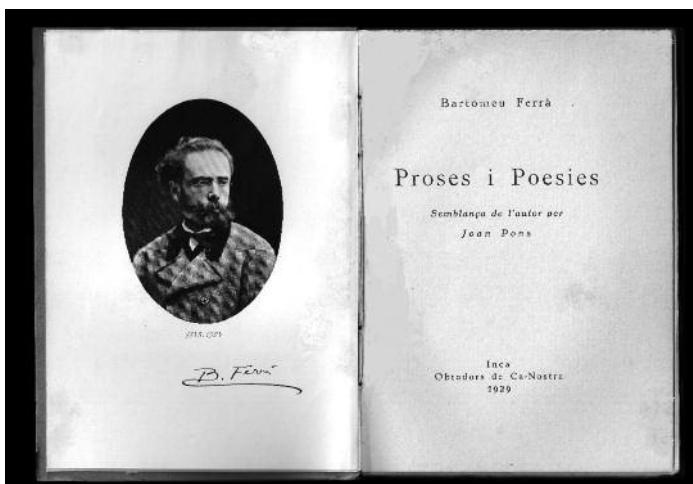
Amic Duran:

1 - Hauré de tornar veure proves d'això. Enviau-les-me compaginades, però ajuntant-m'hi endemés les quartilles de l'original, perquè voldria corregir-ho tot amb aquest a la vista.

2 - Les pàgines del pròleg, les numeraria jo amb numeració romana, però contant-hi els fulls de la portadeta i la portada.

3 - ¿Que hem de fer, per subsanar l'errada, una mica grossa, de la segona estrofa de El Peller ("ell fugí de la Toscana" diu: "de la Tocana") ¿Retirarem el full o posarem una nota darrera l'índice? Això darrer, és llàstima, però com vos sembli.

4 - Deveu haver rebut, o si no, la rebreu aviat, de l'impremta Altés, la làmina amb el retrat de mon Pare, q. D. t., que anirà davant la portada, així:

Primeres pàgines de Proses i poesies

37. Barcelona 15 febrer

Amic Duran:

Sou vos, en efecte, que n'hi esmerçau de paciència en aquesta edició, lluitant amb la dificultat de la distància i amb tantes altres, i que malgrat això va sortint tan acurada. Ja sabeu com vos ho agraesc.

Enviau-me, doncs, quan pogueu i sense anguniejar-vos, les proves compaginades. Millor si també ho feis per partida doble.

Una abraçada

Miquel F.

Políticament em sembla que això està llest i que anam —maldement encara duràs un quant temps— de cara a la descomposició final.

38. 15 abril 29

Amic Duran:

Quan tendré proves de l'índice i del mig full que hem de retirar? Si volem vendre alguns exemplars a Barcelona, hem de tenir el tom a les llibreries lo més tard a mijan maig. Convendria donar-hi una última empena, com més aviat millor.

L'índice, el podem calcar damunt el de Coses nostres.

Enviau-me amb les proves, si us plau, un exemplar dels sigüents fulls:

pàgs. 25 a 32/   pàgs. 57 a 64/   pàgs. 97 a 104/ i de la 121 fins a l'última.

Aquests fulls, els necessit veure i no els tenc.

Crec que podeu sol·licitar de l'Ajuntament de Palma i de la Diputació, amb la quasi seguretat d'esser atès, que es suscriguin per un nombre d'exemplars (un mínim de 25 a 50) a l'edició de Coses Nostres i Proses i Poesies, invocant el valor d'aquesta obra com a mirall de la vida mallorquina i de les nostres costums. Tenim bons amics dins les dues corporacions i no crec que hi hagi qui s'hi oposi. La sol·licitud s'hauria d'acompanyar d'un o dos exemplars de mostra.

També vos volia dir que n'envieu, lo mateix que Pastorells d'En Jafet, a n'Andreu Ginart (Llibreria Politècnica, Maura, 7 - Palma).

Records per tots vosaltres amb una abraçada per vos del vostre bon amic,

M. Ferrà

39. Barcelona 18 maig 29

Amic benvolgut:

M'haureu d'enviar encara una darrera prova de l'Index, amb la noteta de Errata que vos indic a la darrera plana.

Me preocupa això dels fulls mesclats. Per Déu, mirau-vos bé en destriar-los!

Enviau-me'n un dels bons dels corresponents a les pàgs. 25 i 97.

Endemés, vos suplic que mireu bé el full que comença en la pàg. 57. Em sembla molt que va esser també un dels que tornàrem tirar, a causa d'una grossa errata en el segon paragraf de Pasqua granada. No fós cosa que inadvertidament enquademàssim el full dolent.

Jo ho estic repassant tot per si hi hagués algun altre error que rectificar al final.

Res més. Una abraçada amb records per tots d'en M. Ferrà

40. Barcelona, diumenge

Benvolgut amic:

Gràcies per les vostres paraules. Aquesta vegada sentim més que mai al nostre costat tota la gent de bon sentit. Veurem on arribarà la desaprensió dels filisteus del Cabildo.

Me don perfecte compte, estimat amic, de lo que vos feis, i que mai vos pagarem, per la memòria de mon Pare, i per això em dol, tement abusar de la vostra abnegació, demanar-vos un sacrifici, —que de cap manera vull que sigui econòmic: corren a compte meu les despeses de paper i demés.- Veureu de que es tracta. M'havia passat per alt una poesia dedicada a D. Sebastià Cerdà, que no figura entre les Religioses, i que per tractar-se d'un boníssim amic d'infantesa, —l'únic supervivent— de mon pare, tenc interès en que no falti dins l'aplec. Per altra part, havent adoptat un ordre cronològic rigorós, hauria d'anar la primera. Vos faria res tornar tirar l'últim full, que hi ha molt de blanc i afegir-n'hi un altre? Si vengués millor, per completar, inclouríem definitivament lo clam dels trovadors, que jo m'havia decidit a suprimir.

Les Minyonetes de Son Cigala (la part no tirada encara) i la Rondalla dels tres hostes, podriem tirar-ho ara que ho tenim compost, sense el més lleuger inconvenient, només que modificant la numeració de les pàgines: la que ara es 73 seria 80.

En les quartilles que us envii hi ha ja una perfecta distribució de pàgines. En lo successiu, procuraré enviar-vos l'original manuscrit a fi de sortir-ne amb una sola prova. Però per això convendria que m'ho enviàssiu sempre compaginat i lo més net de faltes possible.

Adéu. Perdonau tanta molèstia: esper que en lo que seguirà no hi haurà ja cap dificultat.

Afectuosament vos saluda, amb records per tots els vostres, aquest amic vostre i company,
M. Ferrà

41. Barcelona 24 maig 1929.

Amic Duran:

Fixau-vos en l'indicació que us fas al full 25. El full bo es el que no du lema llatí ni nota al peu. He acabat la fe d'errates després de repassar tots els fulls. Vendrà exactament a la darrera plana de totes.

Enviau-me'n prova, que serà l'última. Una encaixada

M. Ferrà

42. 15 juny 1929

Amic benvolgut:

Gràcies a Déu, això toca a la fi. He notat encara que al canviar la numeració de l'Indice, han equivocat la pàg. de Pasqua Granada, que era 64 i ara és 69. Però, com és el darrer capítol de la prosa, el lector ho trobarà fàcilment.

Em sembla un poc excessiu afegir dues pàgs. en blanc darrera l'Indice. Jo n'hi afegiria una. Enviam-me, una mostra de cob[ertes] [carta esqueixada] amb aquest blau aproximadament i una amb un morat viu si el teniu.

Voldria que dels exemplars en paper de fil n'enquadernàsseu una dotzena amb cobertes de color (cuidant, naturalment de canviar la xifra del preu a la coberta de darrera).

Vos saluda coralment vostre afm,

M. Ferrà

43.

Amic Duran:

Perquè no m'enviau mostres per les cobertes?

Ja haureu rebut les proves que tardaven.

A la pàg. 76 he notat una petita falta que havia corregit: clamau los trovadors. Havia d'esser Clamau amb majúscula. Es de poca importància, però convé repassar-ho bé tot abans de tirar, ja que el llibre surt molt bé.

M'enviareu aquella prova amb correccions meves del full pàg. 81 a 88?

Ferrà

44. 24 juliol 1929

Amic Duran:

He rebut els exemplars del llibret, que queda molt bé. No vos preocupeu del color de l'impres de les cobertes. Aprofitau totes les que tengueu tirades i repartiu-ho als subscriptors.

La llista d'aquests, per donar-la a la premsa, jo consultaria En Joan Ramis d'Ayreflor i em guiaria pel seu parer. Potser fóra pràctic, com a propaganda.

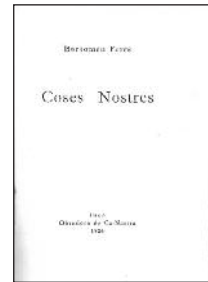
També trob que demanaria que s'hi subscriguessin als ajuntaments de Inca, Sóller i potser també Felanitx. Pel de Palma podeu parlar o escriure a l'Alcalde, Alfred Llopart i Pau Alcover, fill de D. Joan. Digau-m'ho quan es posi el llibre a la venta, que en farem reproduir mostres damunt la premsa.

Els restants exemplars en paper de fil, encara que tirats també en blau (o en morat, que em pens que encara m'agradaria més) convé enquadrar-los amb cobertes blanques iguals que les de Coses Nostres.

Un dia o l'altre esper que ens veurem aquest estiu.

Records afectuosos per tots els vostres, amb una abraçada del vostre agraït amic,

M. Ferrà

Llibre que forma part de les obres de Bartomeu Ferrà i Perelló

Em sembla que, si és possible, canviaré les cobertes dels exemplars paper fil que m'heu enviat. Tirau-ne unes quantes de més de blanques. Les de color són primes pel paper fil.

45. Son Roca, 1 setembre 1929 [Tarja postal]

Amic Duran: Escric al P. Guillem Vives S. J. (Residència de PP. Jesuïtes de Ciutat) que rebrà, per ell i per la casa, —vull dir un per cada un— dos exemplars del llibre de mon Pare, que era molt amic séu, i en el qual hi ha dues composicions que versen sobre Sant A. Rodríguez. Me farieu favor d'enviar-los-hi? També vos agrairé que me'n fassau arribar a Barcelona 6 exemplars en paper de fil i 8 en rústica. Enviau-ne als diaris catalans, a les revistes i a la Vanguardia. Gràcies! Vos saluda En M. Ferrà

Passat demà m'embarc.

46. Barcelona, 21 setembre 1929 [Tarja postal]

Estimat amic:

Rebereu el mot que vos vaig enviar demanant-vos per mi i per ca ma Mare uns quants exemplars més, en rústica i en paper de fil, de Proses i Poesies? Molt vos agriria que los m'enviàsseu, (6 ò 7 en paper de fil i els altres en rústica), perquè tenc alguns compromisos. També convé que envieu el llibre a La Veu, La Nau, La Publicitat, El Matí, La Vanguardia, el D'Ací d'Allà, La Revista

de Catalunya, La Paraula Cristiana i La Nova Revista: perquè convé que per la Festa del Llibre qualcú n'haja parlat ja.

Gràcies per endavant. Vos envia amb tots els seus bons records en M. Ferrà.

47. Barcelona 23 oct. 29 [Tarja postal]

Estimat Duran: Perdonau que fins avui no vos hagi contestat a la vostra del 24. He estat absorbit per mil coses, amb un munt de correspondència entretenguda. Mil gràcies dels exemplars en paper de fil i dels altres, que vaig rebre i queden molt bé. L'edició ha agradat aquí a tothom. Records per tots vosaltres i una coral abraçada del vostre afm.

M. Ferrà

El P. Vives em demana pel Seglar Catòlico el clixé del retrat de mon Pare. Deixau-lhi si l'envia a cercar.